

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ УКРАЇНИ

Розглядаються організаційні питання внутрішнього фінансового контролю, вимоги та існуючі можливості його інформаційного забезпечення. Виділено вимоги, особливості, проблеми розробки аналітичної складової інформаційних систем внутрішнього фінансового контролю. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення контрольно-ревізійної роботи на основі інформаційно-аналітичного забезпечення.

Ключові слова: внутрішній фінансовий контроль, інформаційно-аналітичне забезпечення, контрольно-ревізійна робота

Вступ

Укрзалізниця (УЗ) на даний час поєднує у своїй діяльності функції державного і господарського управління, що не забезпечує достатню прозорість фінансово-господарської діяльності галузі і не відповідає вимогам базових законодавчих актів щодо розвитку і функціонування економіки в Україні.

Процес керівництва підприємствами залізничної галузі, як і будь-яким іншим об'єктом господарювання, потребує максимально високого рівня контролю над діяльністю, який передбачає необхідність отримання і аналізу великого обсягу інформації. Частина функцій з контролю виконується силами ревизорів власного контрольно-ревізійного апарату. Переважна більшість інформації, що перевіряється ними, пов'язана з фінансовими показниками діяльності підприємств.

Можливість отримання повних, достовірних та своєчасних даних безпосередньо впливає на ефективність фінансового контролю, і це ставить задачу пошуку шляхів поліпшення організації опрацювання та аналізу фінансової інформації.

Методи та засоби інформаційного забезпечення фінансового контролю, які достатньо повно висвітлені у відомих роботах [1–3], не враховують особливостей інформаційних систем, які функціонують на підприємствах залізничної галузі. Більшість інформаційних систем не містять аналітичної складової [2, 4].

Постановка задачі

Метою даної роботи є висвітлення існуючих проблем реалізації внутрішнього фінансового контролю на підприємствах залізничної галузі в аспекті інформаційно-аналітичного за-

безпечення та формування пропозицій щодо їх вирішення.

Результати досліджень

Структура контролю на залізничному транспорті

Внутрішній фінансовий контроль (ВФК) на підприємствах залізничного транспорту України здійснюється силами ревизорів з контролю та аудиторів. На залізницях вони об'єднані в окремі служби контролю та внутрішнього аудиту (загальноприйняте скорочення – НКРС), які здійснюють контроль над рівнем доходів від перевезень і фінансово-господарською діяльністю структурних підрозділів залізниць (рис. 1).

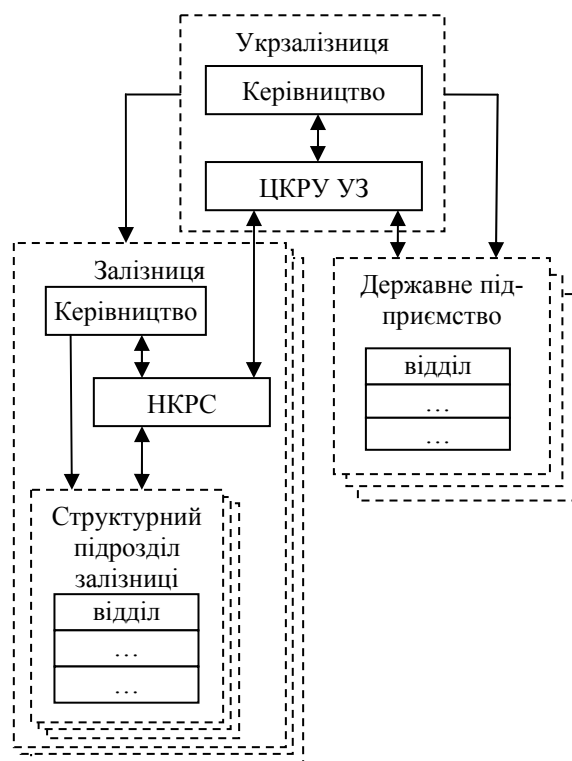

Рис. 1. Основні інформаційні потоки ВФК

Керівництво над НКРС здійснює Головне управління контролю і внутрішнього аудиту Укрзалізниці (ЦКРУ УЗ), одним із основних завдань якого є проведення внутрішнього аудиту та контролю фінансово-господарської діяльності залізниць, їх структурних підрозділів, а також підприємств, установ, організацій, що входять до сфери управління УЗ.

НКРС в процесі контрольних заходів здійснює аудит фінансово-господарської діяльності структурних підрозділів. Після детального аналізу узагальнені доповідні за результатами перевірок щодо виявлених недоліків та порушень надаються до відома керівництву залізниці та до ЦКРУ УЗ. Підприємства, які знаходяться у безпосередньому підпорядкуванні Укрзалізниці, перевіряються фахівцями ЦКРУ УЗ.

Багаторівнева система фінансового контролю галузі має за мету забезпечення високого рівня виконавчої дисципліни, підвищення достовірності фінансової звітності та належної ефективності на стадії реалізації матеріалів контрольних заходів, поліпшення якості документування ревізії та її результатів.

Інформаційне забезпечення контрольних заходів

За традиційними технологіями ревізорами НКРС та ЦКРУ УЗ виконується локальна обробка фінансової інформації. Безпосереднє застосування обчислювальної техніки у процесі проведення аудиту чи контрольних заходів, фінансовий аналіз отриманих даних (комп'ютерний аудит) супроводжується здебільшого використанням тільки програмних систем MS Word та Excel [9]. Таким чином збирається, оцінюється та аналізується значна частка інформації.

Єдиної інформаційно-аналітичної бази ВФК, яка б надавала можливість використання ревізорами інформації з різноманітних джерел, та відповідала вимогам повноти даних, не існує. Даний факт створює значні перешкоди в контрольно-ревізійній роботі, наприклад, відбувається дублювання функцій, частина контрольних заходів проводиться за формами та методами, які не відповідають сучасним вимогам та ін.

На теперішній час в системі УЗ впроваджені спеціалізовані програмні й довідково-пошукові системи, а також системи управління основною діяльністю.

Основної спеціалізованою системою з інформаційного забезпечення ВФК на залізничному транспорті є інформаційна система ЗАЛП (ІС ЗАЛП). Використання ІС ЗАЛП сприяє форму-

ванню єдиної системи контролю та внутрішнього аудиту галузі, вжиттю заходів щодо підвищення фінансової дисципліни, запобігання та попередження фінансових правопорушень; опрацюванню матеріалів контрольних заходів, що здійснюються підрозділами ЦКРУ УЗ, моніторингу щодо їх повноти та якості; узагальненню та опрацюванню інформації щодо стану внутрішнього контролю галузі.

Існуючі ІС не мають і не передбачають аналітичної складової. Впровадження ІС забезпечення контролю фінансово-господарської діяльності відкриває нові можливості для автоматизації аналітичної обробки інформації.

Використання автоматизованих інформаційних технологій під час проведення контрольних заходів сприяє підвищенню методичного рівня фінансового контролю і створенню його оптимальної організаційної моделі. При цьому аналітична обробка інформації надає можливість зменшення трудовитрат та підвищення оперативності отримання результатів.

Впровадження автоматизованих систем фінансового контролю сприяє:

- підвищенню системності, формалізації аналітичних завдань;
- аналізу впливу широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів;
- підвищенню достовірності та надійності отриманих результатів фінансового контролю;
- розширенню реалізації аналітичних досліджень у режимі реального часу;
- створенню умов для проведення комплексних аналітичних досліджень, пов'язаних з оперативним обробленням великих масивів аналітичної інформації.

Перелічені переваги впровадження дозволяють усунути дублювання, сприяють чіткішому визначенню обсягу та якісного складу інформаційної бази ВФК; сприяють підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, які приймаються на підставі результатів контрольних заходів; дозволяють проводити оперативний та ситуаційний аналіз, багатоваріантний прогнозний аналіз та аудит.

Вимоги до інформаційно-аналітичної системи внутрішнього фінансового контролю

Створення інформаційно-аналітичної системи ВФК (ІАС ВФК) зумовлено прагненням до загальної реорганізації контролю та до підвищення якості ділової інформації.

Інформаційна складова повинна забезпечувати повну інформаційну підтримку користува-

ча, тобто надавати доступ до інформації в базі даних і проводити її часткову обробку. Вона має надавати можливість створення різних видів звітів: регулярних звітів, які створюються відповідно до встановленого графіка (щомісячний аналіз стану контрольно-ревізійної роботи УЗ), і спеціальних звітів, які створюються у відповідь на запити осіб, які приймають рішення (ОПР), або при позапланових потребах.

Процедури маніпулювання даними повинні забезпечувати можливості: комбінування даних, що одержуються з різних джерел та за різні періоди; швидкого додавання або виключення того чи іншого джерела даних і автоматичного переключення джерел під час пошуку даних; автоматичного вистежування потоку інформації для наповнення баз даних та ін. [3].

Аналітична складова системи повинна надавати можливість своєчасно отримувати певну аналітичну інформацію в необхідних обсягах. Наприклад, на основі аналізу результатів минулих перевірок надавати висновки щодо фінансового контролю та фінансово-господарського стану підприємств.

Для ухвалення рішень на рівні управлінського контролю інформація в ІАС ВФК повинна бути представлена в агрегованому вигляді так, щоб були помітні тенденції зміни даних, причини відхилень і можливі рішення.

ІАС ВФК є підґрунтям для створення системи управління. Вимоги, що висуваються до ІАС ВФК з боку системи управління, такі: повнота, своєчасність і регулярність надходження та оброблення інформації, а також достовірність і точність останньої. Передбачається, що розміри інформаційної бази ВФК УЗ мають бути мінімальними, але достатніми для прийняття управлінських рішень, оскільки надмірна інформація не сприяє ефективному її використанню й ускладнює процес управління.

Особливості застосування ІАС ВФК

В системі оброблення інформації можна вирізнити зовнішнє та внутрішнє забезпечення, які входять до складу інформаційного забезпечення системи ІАС ВФК.

Зовнішнє інформаційне забезпечення — це сукупність вхідних і вихідних інформаційних повідомлень. Входи та виходи розглядаються щодо системи ВФК в цілому або до її локальних, відносно самостійних, елементів. До вхідних повідомлень системи відносяться: зведені звіти залізниць, організацій; акти, контрольні показники; штати, контингент тощо. Вихідними повідомленнями системи є: інформація про

окремі порушення за функціональною структурою, довідки та т.ін.

Для автоматизованого розв'язування комплексу задач, крім використання первинних документів, має бути реалізована використання НДІ загальнодержавних та галузевих класифікаторів; нормативно-довідкових документів.

Внутрішня інформаційна база ІС — це бази даних, які створюються і підтримуються на рівнях галузевих служб та управлінь, де підтримується нормативно-довідкова, оперативна та архівна інформація.

У розділі законодавчих і нормативних актів мають міститися закони України і зміни до них, нормативні акти, інша довідкова інформація. Державні класифікатори і відомчі довідники мають підтримуватися централізовано, а локальні довідники — створюватися в кожній локальній системі. Оперативна інформація повинна накопичуватися в центральних базах даних залізниць, інформаційно-обчислювальних центрів та Головному інформаційно-обчислювальному центрі. Тут мають компонуватися бази даних оперативної інформації за напрямками діяльності НКРС: реєстрація наказів про перевірки; облік і контроль по виявлених порушеннях; реалізація матеріалів перевірки; облік і контроль; планування та облік документальних перевірок; ведення реєстрів та інших файлів.

Проблеми розробки ІАС ВФК

Однією з основних проблем застосування ІАС ВФК є порушення термінів надходження та обробки інформації, що унеможливує її використання при прийнятті управлінських рішень. Крім того, має місце невисока ступінь достовірності і точності, відповідності інформації об'єктивним показникам об'єкта управління.

Другою проблемою є проблема уніфікації форм документів, що ґрунтується на таких принципах:

- скорочення кількості форм первинних документів з метою побудови раціонального документообігу і спрощення їх обробки;

- застосування єдиних форм документів на різних рівнях управління: залізниця, підприємство;

- використання мінімальної кількості даних, які вводяться для розв'язування функціональних задач, а також виключення із документів розрахункових показників, які можна дістати під час машинної обробки, і даних, які є в системі (наприклад, норми витрат, тарифні ставки, посадові оклади тощо);

– одноразове введення даних і багаторазове їх використання;

– використання єдиної термінології для всієї системи первинної документації, яка забезпечує простоту і зручність у роботі користувача з документами.

Сутність проблеми полягає у тому, що форми існуючих документів не відповідають наведеним принципам. А зміна форм потребує великого обсягу аналітичних досліджень. Крім того, слід враховувати вимоги до інформаційної бази: однозначний та формалізований опис об'єктів і актів виробничо-господарської діяльності.

Виникає необхідність розробки та застосування методів, які сприяють ефективному збору, реєстрації, передачі, накопиченню й збереженню інформації; вилученню дублюючих потоків інформації; уніфікації, спрощенню й усуненню надмірної документації; забезпеченню ефективної форми обміну інформацією [4].

Надалі розглянемо проблеми, пов'язані з інформаційними потоками. За існуючою технологією інформаційні потоки не досконалі, оскільки не виключається: дублювання інформації; втрата при пересилці; необхідність уточнення; несвоєчасність надходження документів; відсутність відповідальності за документ в цілому.

Звідси випливає необхідність удосконалення системи інформаційних потоків ВФК УЗ, зміни алгоритму проходження документів, автоматизації передачі інформації.

Для запобігання протиріч у наявності, представленні та способах використання система інформаційних потоків контрольно-ревізійної роботи повинна бути органічно вбудована в загальну систему інформаційних потоків УЗ.

Заходи та засоби поліпшення якості контрольно-ревізійної роботи

Використання інформаційних технологій при виконанні контрольних заходів стало необхідною передумовою якісної оперативної роботи та основних організаційних заходів реформування контрольно-ревізійної роботи на залізничному транспорті, а саме:

– запровадження системи управління якістю (ISO 9001:2000);

– створення єдиної ІАС ВФК УЗ, що має забезпечити інформаційне та аналітичне супроводження контрольно-ревізійної роботи на всіх стадіях її здійснення та ефективно використати всі інформаційні ресурси;

– розширення функціональних можливостей єдиної інформаційно-аналітичної системи ФК УЗ та її інтеграція з інформаційними ресурсами;

– створення системи оперативного обміну інформацією між суб'єктами внутрішнього фінансового контролю та забезпечення універсального використання реєстрів і баз даних;

– гармонізація внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;

– організація створення і підтримки електронної бази даних з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;

– співпраця та здійснення обміну інформацією з іншими установами та організаціями з питань фінансового контролю.

Сучасні інформаційні системи дають можливість працювати по-новому, а отже, породжують новий підхід до проектування процесів контрольно-ревізійної роботи. Вони дозволяють автоматизувати існуючий процес, удосконалити інструментарій проведення розрахунків, аналізу, цілком змінити технологію обробки інформації, використовувати нові технології, вимагаючи радикальної зміни контрольно-ревізійної роботи.

Засобами використання інформаційних систем у контрольно-ревізійній роботі є:

– єдині бази даних УЗ, що дозволяють позбутися деяких проміжних етапів документообігу;

– мережеві технології, що забезпечують встановлення зв'язку з користувачами;

– експертні системи, що сприяють заміні експертів і фахівців вузької спеціалізації фахівцями широкого профілю;

– системи підтримки прийняття рішень.

Аналіз системи контрольно-ревізійної роботи виявляє недостатню ефективність існуючої моделі фінансового контролю та необхідністю подальшого реформування самої стратегії системи управління фінансами. Лише тоді, коли перед прийняттям управлінського рішення і під час його виконання застосовуватимуться адекватні процедури внутрішнього контролю, будуть створені умови для переходу від ревізії до внутрішнього аудиту, від перевірки кожної господарської операції – до контролю систем.

Поліпшенню інформаційно-аналітичного забезпечення ВФК можуть сприяти такі заходи:

– стандартизація системи ВФК, формування системи єдиних процедур контролю для зовнішнього, внутрішнього фінансового контролю;

– впровадження сучасних інформаційних технологій;
– створення єдиної інтегрованої бази даних, пов'язаної з паспортизацією результатів контрольних заходів;

– запровадження загального моніторингу ВФК зведених даних про виявлені порушення фінансової дисципліни та відшкодовані збитки.

Отже, подальший розвиток ВФК вбачається у створенні єдиної системи, яка побудована на основі уніфікованих організаційно-методологічних принципів і характеризується чіткою цілісністю. Новітні інформаційні технології документообігу дозволяють оперативно накопичувати та використовувати відповідні бази даних за підсумками всіх форм фінансового контролю.

Висновки

Таким чином, підвищення ефективності проведення контролю вимагає зростання якості інформаційно-аналітичної роботи.

Основні рекомендації з поліпшення інформаційно-аналітичної роботи з ВФК передбачають:

– розробку чітких методичних рекомендацій щодо проведення контролю із визначенням методів і принципів основних аналітичних процедур, які важливо здійснювати;

– розробку спеціального програмного забезпечення, яке дозволить автоматизувати аналітичні процедури проведення економічного аналізу та адаптувати його до існуючих автоматизованих робочих місць і баз даних, якими користуються НКРС та ЦКРУ УЗ;

– розширення аналітичних підрозділів або зменшення навантаження шляхом ліквідації контролю, який не має змістовного навантаження та не впливає на ефективність прийняття управлінських рішень;

– покращення взаємодії підрозділів, ліквідація та розробка шляхів усунення суперечностей та дублювання у сфері проведення контролю;

– розробку найбільш доцільної схеми проведення галузевого контролю;

– покращення взаємодії між підрозділами та створення єдиної циклічної системи інформації.

Реалізація визначених завдань повинна забезпечити: зміцнення фінансової дисципліни в галузі, оперативне реагування на виникнення або загрозу виникнення фактів неефективного використання державних ресурсів та фінансових шахрайств; отримання обґрунтованої інформації щодо ефективності та законності використання державних ресурсів; розвиток програмно-технічної інфраструктури інформаційної системи; вдосконалення діяльності, підвищення ефективності управління ресурсами; оптимізацію фінансових витрат на забезпечення функціонування системи внутрішнього фінансового контролю шляхом підвищення ефективності використання наявних можливостей.

БІБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Яковлев, Ю. П. Контролінг на базі інформаційних технологій [Текст] / Ю. П. Яковлев. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с.
2. Іванюта, П. В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті [Текст] : навч. посіб. / П. В. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 180 с.
3. Белуха, Н. Т. Аудит [Текст] / Н. Т. Белуха. – К.: «Знання», 2000. – 769 с.
4. Каранфілов, М. С. Інформаційні системи в державному менеджменті [Текст] : навч. посіб. / М. С. Каранфілов. – 2-е вид. – К.: КНЕУ, 2006. – 456 с.
5. Ніконова, О. В. Системи СААТ – новий інструментарій у проведенні аудиту [Текст] / О. В. Ніконова // Фінансовий контроль. – 2007. – № 6 (41). – С.60–64.

Надійшла до редколегії 04.11.2011.

Прийнята до друку 07.11.2011.

В. И. ШИНКАРЕНКО, О. Ю. ГРЕСОВА, Е. Г. ГРЕСОВА

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНУТРЕННЕГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ УКРАИНЫ

Рассматриваются организационные вопросы внутреннего финансового контроля, требования и существующие возможности его информационного обеспечения. Выделены требования, особенности, проблемы разработки аналитической составляющей информационных систем внутреннего финансового контроля. Раз-

работаны рекомендации по совершенствованию контрольно-ревизионной работы на основе информационно-аналитического обеспечения.

Ключевые слова: внутренний финансовый контроль, информационно-аналитическое обеспечение, контрольно-ревизионная работа

V. I. SHYNKARENKO, O. Yu. GRESOVA, Yg. G. GRESOVA

ANALYSIS OF THE MODERN STATE OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF INTERNAL FINANCIAL MONITORING FOR THE RAILWAYS OF UKRAINE

Organizational matters of internal financial control requirements and existing capabilities to provide information are considered. Requirements were identified, features and problems of developing analytical component of the information systems of internal financial control. Recommendations are made to improve the control and audit work on the basis of information and analytical support.

Keywords: internal financial control, information and analytical support, control and audit work